

ALF
 Logopæd Bertt Kildegaard Emborg, Ganespalteafdelingen Århus

midt
 29.marts 2023

IKH
 INSTITUT FOR KOMMUNIKATION OG HANDICAP

PROGRAM

- Ganefunktionen
- Hypernasalitet og hyponasalitet
- Talestrategier – aktiv/passiv
- 3 typiske forløb ved ganespalte
- Typiske fonologiske mønstre ved nedsat ganesjffunktion/VPD
- Henvisning til Ganespalteafdelingen

- **Formål:** Information om træk ved tale med nedsat ganesjffunktion, så der kan (be)handles optimalt i PPR- og ganespalte regi

IKH
 INSTITUT FOR KOMMUNIKATION OG HANDICAP

Gane og svælg

IKH
 INSTITUT FOR KOMMUNIKATION OG HANDICAP

Ganefunktionen

Vigtig for suttefunktion

- Undertryk for at få mælk

Påvirker indirekte hørelsen

- Ved spalte: Vanskeligt at udlufte mellemøret, derfor ofte væske på ørerne

Vigtig for taleklang og lydproduktion

- Styrer om luften dirigeres til næse eller mund
- Danner intraoralt tryk for orale konsonanter

IKH
 INSTITUT FOR KOMMUNIKATION OG HANDICAP

Hypernasalitet

Fig. 1 A.

Fig. 1 B.

IKH
INSTITUT FOR HØRSELUNDERSØGELSE

Hypernasalitet

- Årsag: Der slipper for meget luft ud af næsen pga. ganespalte eller anden gane-problematik
- **Høres på vokaler og som næsesnork/-pust ud af næsen ved konsonantproduktion**
- VPD = velo-pharyngeal dysfunction/nedsat ganesøjlfunktion

IKH
INSTITUT FOR HØRSELUNDERSØGELSE

Hyponasalitet

polypper

- Hyponasalitet: Der slipper for lidt luft ud af næsen pga. polypper, forkølelse mv.
- Høres på nasalkonsonanterne /m n ng/

IKH
INSTITUT FOR HØRSELUNDERSØGELSE

Undersøgelse af taleklang

- Hypernasalitet
 - sætninger uden /m n ng/, fx: I dag er det dejligt vejr. Per og Pia plukker pærer. Tue tager toget
 - Gutzmanns prøve på udholdt vokal /i u/.
 - Obs falsk positiv
- Hyponasalitet
 - Sætninger med /m n ng/, fx: mormor kommer på mandag. Martin har mange venner

IKH
INSTITUT FOR HØRSELUNDERSØGELSE

Skjult ganespalte

- kan påvirke talen men ikke nødvendigvis

Der kan forekomme:

- hypernasal klang på vokaler
- svækkelse og/eller nasale emissioner på konsonantproduktioner

CPI

congenit velopharyngeal insufficiens/
medfødt nedsat ganesejsfunktion.

- ingen spalte i ganen
- muskulaturens funktion påvirket
- medfører hypernasalitet på vokaler
- medfører påvirkning af konsonantproduktion

3 typiske forløb ved ganespalte

- **Alt går godt**
 - Orale lukkelyste
 - Varieret, kanonisk pludren
 - ikke behov for undervisning eller svælglap
- **Fonemer på plads, men VPD**
 - ikke behov for undervisning men for svælglap
- **VPD påvirker den fonologiske udvikling**
 - Glottal kompenenserende artikulation
 - "/m n h/"-børn
 - behov for undervisning og svælglap

VPD vs. fonologi påvirket af VPD

God fonologi – hypernasalitet udvikles VPD hindrer udvikling af fonemer

- Ca. 5 år og ældre
 - Der høres ingen obstruenter
 - /h m n v l j/
 - /p t k b d g f f z/
- Normal (forsinket) fonemudvikling
- Hypernasalitet udvikles som barnet
- Hypernasalitet på vokaler

kirurgi efter 5-års-alderen

Tidlig logopædisk intervention +
ofte kirurgi inden 5-års-alderen
eller når de er henvist

Bejge dele ses hos børn med og uden spalte!

Lydudvikling hos børn med ganespalte

Fysisk problem – barn har VPD:
Nedsat ganesejffunktion påvirker muligheden for at danne lukke
Barnet kompensere ved at danne de lyde, som fysiologien tillader
(f.eks. bag ganen), altså lyde, der ikke kræver trykbygning

Sprogligt problem (efter spalten er lukket):
Barnet fortsætter med "de gamle" mønstre. Kan have vanskeligt ved
at indlære nye lyde, da lydinventaret i pludrefasen har været
begrænset af de fysiske omstændigheder. Derfor særlig
opmærksomhed på at støtte børnenes artikulation

Ganespalte kan ikke forklarer eksempelvis generel forsinket
udvikling eller autistiske træk.

Typiske fonologiske mønstre ved VPD

Forsøg på at undgå effekterne af VPD

- Mangler obstruente lyde /p t k b d g s f/ - "/m n h j/-børn"
- Aktiv nasalfrikativ for /s f/ evt. /t/
- Glottal kompenserende artikulation /ʔ/ - hård ansats

Kan forekomme på kryds og tværs

Aktiv nasalfrikativ

- Fonologisk fejlindlæring af /f s/ evt. /t/
- Ændrer artikulationsmåden fra oral til nasal
- Skaber kraftig friktion i næsehulen
 - kan skjule den manglende trykbygning
- Nyere hypotese: opstår som følge af væske på mellemøret, mens lydene indlæres

Kan også være en fejlartikulation hos børn uden VPD
OBS om der også er andre symptomer på VPD eller der er forenspecifik fejlindlæring

Glottal kompenserende artikulation /ʔ/

- Barnet flytter lukket om bag den nedsatte ganefunktion
- Laver i stedet lukke i glottis/struben
 - en hård ansats
 - kan være svær at skelne fra udeladelse og h-ering
- Høres der glottal artikulation /ʔ/ er der sandsynligvis VPD
- Et mønster som påvirker taletydeligheden betydeligt

Henvielse til Ganespalteafdelingen

- Hyponasalitet
- Glottal artikulation
- Næsesnor og -pust
- Ingen obstruente lyde - /m n h j/-børnene

- Ring gerne og drøft, hvad du hører - 78479533 ☺

IKH
INSTITUT FOR KEMISKE UDVIKLEDE BØRN

Henvielse til Ganespalteafdelingen

- Vi vil gerne have medsendt:
 - Beskrivelse af barnets tale
 - Beskrivelse af indsats fra PPR
 - Notat fra øre-næse-halslæge med vurdering af høreelse og beskrivelse af mund og svælg
- Finder øre-næse-halslægen polypper? – vent med fjernelse til der har været vurdering i Ganespalteafdelingen.

IKH
INSTITUT FOR KEMISKE UDVIKLEDE BØRN

Henvielse til Ganespalteafdelingen

Børn der henvises:

- Skjult ganespalte
- Fået fjernet polypper
- Nedsat ganesjefunktion af UKENDT årsag
- Børn med 22q11 deletion syndrom

Vi vil hellere have for mange end for lidt henvist ☺
Ring gerne og drøft barnets tale

IKH
INSTITUT FOR KEMISKE UDVIKLEDE BØRN